

FŐPÁSZTORI BESZÉD.

Toroczkón 1887. május 8*)

Szeretett kedves Hiveim! A ki eddig rendesen csak vidám és mosolygó arczczal láttalak titeket és a ki maga is csak örömet hirdetett nektek: eljöttem, hogy fájó lélekkel megosszam veletek a ti keserü könyhullatásaitokat is s élő szóval is kifejezzem a titeket ért nagy csapás feletti mély és igaz részvéteimet.

Minő pusztulás, minő romlás e ti szép községteken, melyet az idegenek is mintegy tündérszigetet szoktak fölkeresni, nektek pedig oly boldog otthonotok, hogy a kit sorsa időnként falai közül tán távozni is kénytet, vissza-visszatér bele, hogy mint Antheus a földdel érintkezve, az ő szülőföldjén, az ő családi tűzhelyénél új erőt nyerjen magának az élet küzdelmeihez s nem szívesen mond le arról a reményről, hogy végnyugodalma is itt leszen atyáinak sírjában, azoknak porai mellett!

Istenem! minő pusztulás, minő romlás! Mint Jézus, midőn Jeruzsálemhez közeledve, megsiratá azt, pedig ő akkor még csak sejté, de nem látta a szent városnak végromlását: úgy én is reszkető szível közeledtem e ti drága kis Jeruzsálemtek felé s midőn szemeim előtt feltűnt a ma egy heti irtóztató tüzvész pusztítása, midőn csak romokat láttam ott, hol máskor habár szerény, de csinos és boldogságot sugárzó hajlékokban gyönyörködtem s örvendező nép helyett siró és jajveszélő emberekkel találkoztam, a kik maguk is alig ismernek rá saját tűzhelyeikre s a nyomortól és fájdalomtól lesujtva még azt sem tudják jóformán, hogy most már mihez kezdjenek, valóban, szinte megbántam, hogy miért is jöttem én most hozzátok; miért nem elégedtem meg a magokban is elég sötét és rémes tudósításokkal, melyek szintugy megdöbbentettek engemet is, mint titeket itt a vészharang.

És ha legalább a házak és gazdasági épületekkel beérte volna

*) Főt. Ferencz József püspök ur Toroczkón az e községet f. évi május 1-én ért tüzvész után látogatást tevén, ez alkalommal ottani hiveinkhez fölemelő beszédet intézett, melyet szíveségéből itt közreadunk. Szerk.

az ádáz tűz! Ha nem kívánt volna még ember-áldozatot is! Mert bár az anyagi kár és veszteség is megbecsülhetetlen, kétségen kívül a legfájdalmasabb azokra gondolnunk, kik a pusztító lángok között egy egész élet munkájával és véresverejtékével szerzett vagyonukra borulva, vagy összetett kezekkel imádkozva adták ki lelköket s a legnagyobb kín és kétségbeesés között érték gyászos halálukat. Oh bizony nem ok nélkül viseli magán mai isteni tiszteletünk a gyásznak egész jellegét s méltán felkiálthatunk mi is a szerencsétlen Naomival: **N a g y k e s e r ü s é g g e l i l l e t e t t m i n k e t a M i n d e n h a t ó !**

Azonban én nem azért jöttem hozzátok, hogy szavaimmal még élesbitsem fájdalmatokat, szaporítsam könnyullatásaitokat és neveljem szenvedésteeket, kétségbeesésteeket. Elég mély, elég sűrű, elég nagy ez magában is. Nincs miért fokoznom azokat. Én inkább elvenni szeretnék belőlök valamit. Én inkább enyhíteni óhajtanám szenvedéseiteket. Vigasztalást és bátorítást, reményt és bizalmat csepegtetve sziveitekbe, hasonlóan derék lelkésztekhez, a ki ugyanezt tevő hozzátok intézett mai szép beszédében. Engedjétek meg azért, hogy két dologra figyelmeztesselek. Az egyik az, hogy azt a csapást, mely községtetek érte, ne tekintsétek úgy mint az Istennek haragját és büntetését. A másik az, hogy ez a nagy csapás és szerencsétlenség se törje meg Istenben való hiteteket és bizodalmatokat.

I. Alig van közönségesebben elterjedt felfogás k. ai. mint az, hogy az emberek miuden bajt, minden szerencsétlenséget és minden csapást rendesen Istenre visznek vissza s ezekben az ő haragjának kiöntését, az ő büntető kezének ostorát keresik. Ennél nagyobb tévedés, a vallásnak ennél rosszabb kinövése szerintem nem lehet. Nem vonom én azt kétségbe, hogy Isten tudta és akarata nélkül semmi sem történik; nem tagadom én azt, hogy előtte számon vannak a mi fejünknek hajszálai is s a mint az irás mondja: az ő tudta nélkül még egy verébfióka sem eshetik ki fészkeből; de az Isten jóságáról és szeretetéről egészen más fogalmaim vannak, minthogy neki tulajdonítsak oly dolgokat, melyeket ha egy ember követne el, bárki szemébe mondaná: ez egy alávaló, nyomorult tett vala.

Hogyan, hát az Isten, a kiről irva van, hogy felhozza a maga napját mind a jókra, mind a gonoszokra, gyönyörködhetik-e gyermekeinek ily megrontásában! s feltéve, hogy büntetni akar, ne tudna a büntetésre oly módokat alkalmazni és oly eszközöket választani, a melyek a mellett hogy igazságosak, egyszersmind magukon viselik

az ő atyai könyörületességét is? épen úgy, mint a hogy mi szülők gyakorta megbüntetik ugyan gyermekeinket, de még az elátalkodottat se taszítjuk végromlásba, még annak is megfogjuk kezeit, hogy végkép el ne essék s mint bűnöst is keblünkre öleljük. Nem, nem afiai! Isten nem lehet rosszabb nálunknál, könyörtelenebb és igazságtalanabb az embereknél. Ezért mondtam, hogy ne tekintsétek e csapást úgy, mint Istennek haragját, mint az ő büntetését; legalább ne abban a formában, a mint ezt sokan közönségesen értelmezni szokták.

De ha e szerint az ily csapások nem az Isten büntetései, nem az ő haragjának nyilvánulásai, ha ő gyermekeinek illetően megrontásában nem gyönyörködik, mélkán kérdezhetitek, hogy mi módon engedi meg mégis azoknak megtörténtét? miért nem akadályozza meg azoknak bekövetkezését? mert az is áll, hogy tudta és akarata nélkül semmi sem történhetik sem az égen, sem a földön s aztán végre mindegyre megy: akár büntetésből látogatta meg népét a csapásokkal, akár elnézte, hogy azok ezt földre sujtsák, megemésszék.

Ez ellenvetésnek utolsó részére megjegyzem ai! hogy szerintem teljességgel nem mindegy az, hogy büntetésből kell-e valamit elszenvednünk vagy csak azért, mert nem volt ki tőle megszabadítson. Részemről legalább, s azt hiszem, hogy köztöttetek sincs a ki másképpen gondolkoznék, sokkal könnyebben elhordozhatónak tartom az olyan szenvedést, melyet nem tekinthetek büntetésnek, mint azt, a melynek súlyát még az a tudat is növeli, hogy megérdemeltem. A mi pedig magát a főkérdést illeti, hogy mi módon engedi meg Isten a csapásokat, a felelet igen egyszerű.

Isten k. ai! valamint az erkölcsi úgy a természeti világnak is örök és változhatatlan törvényeket irt élübük. E törvényeknek engedelmeskedik a nap, midőn a hajnal pirultával kelet bérceit meg-aranyozza és lehunytaival a nyugati hegyormokra bucsucsókot lövell. E törvényeknek engedelmeskedik a föld, midőn tavasszal viráglombokat fakaszt s ősszel bús hervadásnak indul. E törvényeknek engedelmeskedik az esőcsepp, midőn megáztatja a szomjas földet, szint-ugy mint a midőn patakokká, folyamokká verődve és hullámokat hányva, elsodorja mindazt, a mit útjában talál. E törvényeknek engedelmeskedik — bármily fájdalmas legyen is nekünk most erre emlékezni — a tűzszikra is, mely gondosan élve vele, csak hasznunkra van, de ha útját eltéveszti s lángtengerré csap, ép oly ártalmunkra válik, felperzsel és megsemmisit.

Ime k. ai! itt, a természet örök és változhatatlan törvényei-

ben, nem az Isten büntető haragjában kell keresnünk az ily csapások okát, mint a minő közelebről e ti drága községtetek is érte. Ne Istentől rettenjete meg tehát s ne őt vádoljátok a bekövetkezett keserű csapásért, mert ő legfennebb csak annyiban oka annak, a mennyiben a szülő is oka lehet gyermeke öngyilkosságának azzal, hogy házában fegyvert is tartott. Kinek jutna eszébe ezért az atyát vádolni gyermeke öngyilkosságáért. Az eset hasonló itt is. S végre is a megtörténtet meg nem történtté már tenni nem lehet. A helyett hát, hogy hiába való zugolódásra és panaszra fakadnánk a Gondviselés ellen, sokkal jobb és hasznosabb lesz, ha okulást és tanúságot meritünk magunknak e szomorú leczkéből is, hogy hasonló szerencsétlenségnek jövőben leendő ismétlődhetését a lehetőleg kikerüljük.

Bármi lett legyen a tűz oka, a melyet a mint hallom, még eddig kipuhatolni nem sikerült, a vigyázatlanságnak abban kétségen kívül része van. Legyen hát gondotok minden lépésre, melyet a tüzzel tesztek, s főleg gyermekeiteket intsétek és figyelmeztessétek, hogy tüzzel ne játszdjanak; mert a mint tudva van, legtöbbször ily gondatlan gyermekjáték hoz pusztulást, romlást százakra, ezerekre. Azt mondják, hogy tűzoltó fecskendőitek nem voltak használható állapotban, állítsátok azokat oly állapotba, hogy a mikor igazán égető szükség van reájok, ne tagadják meg a szolgálatot. Azt mondják, hogy a tűz terjedésének megakadályozásában nem tanusítottatok kellő jártasságot s mig egy-két ember önfeláldozó erővel igyekezett minden lehető megtenni s általában mentő kézben nem is lett volna hiány, hiányzott a czéltudatos vezető, hiányzott a viz, hiányzott a rendszer: állítsatok hát egy rendes tűzoltó-egyletet, mert a hol ilyen van, ott ma hasonló mérvű tűzveszély csak az elemek roppant erejével fordulhat elő. És végre ne felejtsetek el, hogy az élet mindennél drágább, azt ne tegyük kockára, ha szinte mindennünk oda vész is. Mindezek pedig együtt, ismételten kérlek, győzzenek meg arról, hogy a szenvedett tűzvész nem Isten büntetése volt e községen, hanem egy oly szerencsétlenség, mely — fájdalom — akkor is megeshetett volna rajtatok, ha mind angyalok lettetek volna is.

És most kérlek arra is, hogy a rátok nehezült nagy csapás és szerencsétlenség se törje meg Istenben való hiteteket és bizodalmatokat.

II. Istenfélőnek és vallásosnak lenni addig, a mig jól van dolgunk, a mig a szerencse napja ránk süt, a mig boldogok és elége-

dettek vagyunk, semmivel sem nagyobb érdem ai! mint becsületesnek és erényesnek maradni annak, a kit az élet gondja nem szorít, a szükség nem kényszerít, a kísértet nem csábit és így törébe se ejthet. Valamint az erény mintegy feltételezi a küzdelmet: úgy az igaz vallásosságnak és isteni félelemnek is szükségképpen próbakövei: a szenvedés, a nyomor, az inség s mindazok a megpróbáltatások, a melyeknek az életben ki vagyunk tétetve. Lám az aranyat is a tűz próbálja meg. Vajha a ti hitetek is e nagy tűzpróbában tiszta aranyak bizonyítaná be magát. Nem mondom, hogy ezzel kisebb lesz károtok és veszteségeitek; de azt merem állítani, hogy nagyobb lesz erőtok azoknak elhordozására. Ne, oh ne szakadjatok hát el az élő Istentől és az ő szeretetétől. Ne kövessétek Jóbót, a ki kétségbeesésében még születését is megátkozta. Ne szálljatok perbe az Úrral, kit el nem ér kezetek; hanem inkább bizzatok benne most inkább, mint valaha, hogy beteljesedjék rajtatok is ama szent ígret: minél nagyobb a veszély, annál közelebb az isteni segély.

És hogy ez az Istenben való hit és bizalom nem valami üres képzelődés, hogy annak biztos és szilárd alapja van, arról már eddig is teljesen meggyőződhattetek. Lám, a ti szerencsétlenségetek hire, mondhatni, az egész ország szívet mozgásba hozta. A legfelsőbb helyről, a trónról is segédkezet nyújtottak felétek főlemelni nagy nyomoruságtokból s a nemes szívek versenyezni látszanak egymással a könyörület munkáinak gyakorlásában. Mi ez, ha nem az isteni gondviselésnek nyilvánulása az ő műve, az ember által. Mert Isten által vagyunk egymásnak segélyére utalva. Ő tette a szívet fogékonyvá a mások szenvedései iránt. Ő oltotta keblünkbe a részvét és könyörület nemes érzelmeit. Mindezekben ő, a gondviselő Isten nyilatkozik. S hála érte korunk szellemének, ezek a nemes érzések, ezek a keresztényi erények, ezek az isteni fényvonások soha inkább kifejlődve a társadalomban nem voltak, mint napjainkban. Ne, oh ne essetek hát kétségbe. Én hiszem, én remélem, hogy Isten szent segedelmével, a jó emberek segélyével és mindenek felett a ti példás munkásságtokkal, jó igyekezetekkel s kitartó szorgalmatokkal, ha lassan is, de kiépülitek e nagy veszteséget is. Az Úr letörli a ti könnyeiteket, beheggeszti sebeiteket, főlemel abból a nyomorból, a melybe most estetek s azon a helyen, melyre most jaj és könyhullatás nélkül érző ember nem léphet, az elhamvadt hajlékok helyett rövid időn ismét ujak emelkednek, fel, ha nem is fényesebbek az elpusztultaknál, de mindenesetre több biztonságot adók ily szerencsétlenségek ellen.

Keserü vigasztalás, tudom, annak, a kinek ma nincs meg bevető falatja, nincs meg ruházatja, nincs meg családi tűzhelye, nincs meg nyugvóhelye — a holnappal biztatni. S én mégis szeretem hinni, hogy szavaim nem maradnak minden hatás nélkül, hogy főpásztori látogatásom e szomorú napokban nem volt egészen hiában való. Engedjétek meg nekem azt a megnyugtató öntudatot, hogy a midőn arra intettelek és kértelek, hogy a titeket ért nagy csapást ne tekintsetek az Isten büntető ostorának s e csapás mellett se veszítsétek el Istenben való bizodalmatokat, ezzel, ha csak egy szemernyivel is, de enyhítettem keserveteket s ha csak egy fokkal is, de megerősítettem bennetek a vallásosságot:

Te pedig, oh nagy Isten! kit könnyeink özönében, a kár és veszteség kínos fájalmában is szent félelemmel és bizó lélekkel imádjánk: emelj, oh emelj fel mindnyájunkat, emeld fel e szép község szerencsétlenül járt lakóit a bánat és kétségbeesés mélyéből, melybe egy pusztító tűzvész által jutottak. Szárítsd fel könnyeiket jószágoknak áldott sugaraival. Enyhítsd veszteségeiket a könnyörülő lelkek közegeyle által. Segítsd meg őket, hogy kiépíthessék nagy romlásukat. Állj mellettök, hogy veled ök is megállhassanak. Mutasd meg nekik a szabadulásra való utat, hogy el ne fogyatkozzék hitök és benned való bizalmuk. A kik pedig áldozatul estek, találjanak nálad irtoztató szenvedéseik után bő kárpótlást ama magas hajlékokban, melyeket számunkra szent fiad által készítettél.

Hálás szívvvel emlékszünk meg e pillanatban, Uram, azokról is, a kik a veszélyben embertársaiknak segílyt nyújtottak s munkások voltak abban, hogy a tűz terjedését megakadályozzák, valamint azokról is, a kik a kárvallottak veszteségeit szives adományaikkal már eddig is enyhíteni igyekeztek s hisszük ezután is enyhíteni fogják. Irj be minden jó tettet az élet nagy könyvébe, hogy szolgáljon ez bizonyosságul annak, hogy mi a te gyermekeid vagyunk.

Végül, kérünk, vedd gondviselésed alá e községet. Ne engedj többé ily nagy csapást derék és munkás népére. Legyen ez az utolsó tüzeset, melyre a jelen nemzedék még sirva emlékszik vissza; de az utódoknak ne legyen még alkalma is arra valaha még visszaemlékezni. Uram! hallgasd meg a te szolgádat. Ámen.

FERENCZ JÓZSEF.

EGYHAZTÖRTENELMI ADATOK.

CX.

FELJEGYZÉSEK KÉNOSI TŐZSÉR JÁNOS ÉLETÉRŐL.

Kénosi Tőzsér Jánosról, ki az unitarius egyháztörténelem uttörője volt, Uzoni Fosztó István, ki Kénosi Tőzsér Jánosnak mind a tordai rectorországban, mind a bágyoni papságban, mind az aranyos-tordaköri egyházi jegyzőségben, mind az unitárius egyháztörténelem adatainak feljegyzésiben közvetlen követője volt, az aranyos-tordai egyházköri jegyzőkönyv utolsó lapjára következőt jegyezte be latinul:

„Hadd végződjék be e jegyzőkönyv tisztelendő
Egyházköri jegyző Kénosi János halálával!“

Tisztelendő Kénosi Tőzsér János, Udvarhelyszéken, a Homoród vize mellől Kénosból, tanulmányait az unitáriusok kolozsvári collegiumában végezte be Főtisztelendő Sz. Abrahámi Mihály iskola igazgatása alatt. Onnan, a collegiumban Seniorságot viselvén az unitáriusok tordai iskolájába vitetett rectornak, melyet 21 évig igazgattott. Ott írta Teophilus monotheicus nevet vevén fel az erdélyi unitáriusok könyvtárát (bibliothecam) 1753. július hónapban, a melyet 1766-ban septemher 5-én tovább folytatás végett reám bizott (transposuit). Az unitáriusok nyomdájáról és az erdélyi unitáriusok egyházi történelmiről Teophilus ecclesiasticus néven a XVI. XVII. XVIII. századokból elmélkedett (meditatus est). A XVI. századból irt egy könyvet XVI. fejezettel, de nem végezhetette be. Az összegyűjtött adatokat (collectanea) halála után özvegyétől Marosköri egyházi jegyző Kozma Mihály vette meg. Az Isten igéjinek hirdetője volt Bágyonban tizenhat évig, a honnan Tisztelendő püspök ur közbenjárására a toroczkó-szent-györgyi ekklesia fogadta be 1771-ben. Betegségben töltött ott egy esztendő, a kinek helyébe Sz.-György nap körül Adamsról 1772. ebben az esztendőben Tisztelendő Sárdi István T.-Szt.-Györgyre vitetvén, ő maga Szabó Mihály ifj. és András méltóságos gróf Thoroczkai Zsigmond jobbágynál házában betegeskedett jelen 1772 ik év június 27-én éjjelig, a hol a Jézus Krisztus által megmosogatott lelkit 64 éves korában Istenének kezébe ajánlotta. Porhüvelyé a toroczkó-sz.-györgyi unitárius ekklesia temploma czintermének déli részébe temettetett el aranyos-tordaköri néhai esperes Koncz Boldizsár sirja mellé június 28-án. A hallgatók nagy sokasága közt, egyházi beszédet tartott felette helybeli lelkész T.